

Uit: J.A. Jungman en F.K. van Iterson, red., *Parlement en kiezer. Jaarboekje 1929 – 1930*, Den Haag, 1929, 67-72.

ANTI-REVOLUTIONAIRE PARTIJ

PROGRAM VAN ACTIE VOOR DE STEMBUS VAN 1929

Vastgesteld op de Deputantenvergadering van 2 april 1929.

Het Program van Actie voor de stembus van 1929 is ditmaal opgesteld geworden onder den invloed van een tweetal overwegingen, die niet over het hoofd konden worden gezien.

De eerste dier overwegingen houdt verband met de omstandigheid dat het geen nut heeft zich in een Stembusprogram uit te spreken over onderwerpen die, naar met zekerheid verwacht kan worden, niet aan de orde zullen komen.

Onder dat gezichtspunt vallen de regeling van het kerkelijk vraagstuk en die van den grondslag van ons kiesrecht. Natuurlijk wil dit niet zeggen, dat onze belangstelling op deze punten verflauwd is, noch ook dat de propaganda voor een regeling, in overeenstemming met ons beginselprogram, achterwege zou mogen blijven. Het beteekent alleen, dat wij de mogelijkheid eener Grondwetsherziening op deze punten voorshands niet aanwezig achten en het mitsdien nutteloos is om bij deze stembus aan te dringen op voorzieningen, die alleen na een voorafgaande Grondwetsherziening mogelijk zouden zijn.

In overeenstemming met deze opvatting vindt men dan ook ditmaal op het stembusprogram geen gewag gemaakt van onze wenschen inzake het kerkelijk vraagstuk en, behoudens een enkel punt, die inzake het kiesrecht. En te meer nog was zulks overbodig, omdat ons Program van Beginselen ten deze geen onzeker geluid geeft en voortdurend voor de aandacht blijft.

De tweede overweging hield verband met den financieelen toestand des lands. Al mag thans worden aangenomen, dat de *moeilijke* jaren op financieel gebied achter den rug zijn, dat we weer weten waaraan we toe zijn, behoedzaamheid blijft nochtans geboden. De financieele toestand is – gelet ook op de nog altijd zeer zwaren belastingdruk, die de algemeene volkswelvaart nadeelig beïnvloedt – nog geenszins zóó, dat men ongestraft aan alle kanten de uitgaven weer zou kunnen opzetten.

Reeds maakte de Regeering kenbaar, dat enkele millioenen noodig zullen zijn voor een herziening der ambtelijke salarissen en dat ook de financiering van de drooglegging der Zuiderzee aanmerkelijk hogere jaarlijksche uitgaven vorderen zal. Ook weten we, dat het vervallen der z.g. “Stopwetten” de uitgaven van het onderwijs in 1930 en volgende jaren in niet geringe mate zal doen stijgen, terwijl voorts een ontwerp ter tafel ligt tot herziening van de financieele verhouding tusschen Rijk en gemeenten, dat op 's lands financiën – indien het ongewijzigd wet zou worden – een nieuwen last zal leggen van 18 millioen per jaar. Voeg daar nu bij, dat er ook nog andere voorzieningen noodig zijn, die mede verhoogde uitgaven zullen meebrengen, dan spreekt het vanzelf, dat bij de opstelling van onze wenschen voor de komende vierjarige periode *soberheid* noodzakelijk was op al *die* punten, welke geld zullen kosten. Veel van wat wij overigens

gaarne zouden zien totstandkomen moest op dien grond voorshands van ons werkprogram worden geweerd.

Voor het overige moet, bij de overweging der voorstellen, ook steeds in het oog worden gehouden, dat de actie der partij en van hare afgevaardigden in de Staten-Generaal door den inhoud van een stembusprogram allerminst wordt *beperkt*, terwijl er evenmin door wordt uitgedrukt, dat men er op *rekent*, dat *alle* wenschen, waaraan men uitdrukking gaf, bevredigd zullen worden.

Dit laatste, en meer nog, zou met recht verlangd mogen worden, indien de A. R. partij er in slaagde, het aantal harer zetels in de Staten-Generaal belangrijk uit te breiden.

Maar waar, naar wij allen weten, zulks allerminst te verwachten is, daar *moeten* wij rekening houden met de waarschijnlijkheid, zoo niet zekerheid zelfs, dat sommige onzer bij vernieuwing naar voren gebrachte wenschen *niet* in vervulling zullen gaan. Men denke b.v. slechts aan het herstel der doodstraf en de afschaffing der staatsloterij, waarvoor wij, zelfs bij verwante partijen, nimmer genoegzamen steun verwerven konden. Dat wij ondanks die vooruitzichten toch ook nu weer deze wenschen naar voren gebracht willen zien, vindt zijn verklaring in de omstandigheid, dat het zwijgen over deze punten, die *niet* – als kerkelijke kwestie en kiesrecht – aan eene Grondwetsherziening vastzitten, aanleiding zou kunnen worden om ze als van minder beteekenis te gaan beschouwen.

Maar evenmin als we de vervulling van alle uitgedrukte wenschen kunnen verwachten, evenmin blijven onze verlangens tot den inhoud van het stembusprogram beperkt.

Niet alleen toch, dat er zich in het parlementaire leven telkens omstandigheden kunnen voordoen, die men te voren niet voorzien heeft, maar ook de dagelijksche *bestuursvoering* van een aan het bewind zijnd kabinet kan reden geven tot klacht en tot stelling nemen onzerzijds noodzaken. Al zulke gebeurlijkheden zijn evenwel niet vooraf in een program vast te leggen. Veeleer moet voor zulke gevallen de toevlucht worden genomen tot het *Program van Beginselen*, dat den vasten grondslag vormt van ons politiek belijden en waaraan onze afgevaardigden hunne trouw verpanden.

Ons stembusprogram bedoelt dus geenszins de verwachting uit te drukken, dat het mogelijk zal blijken in alle geuite wenschen te voorzien en veel minder nog mag men er een afrastering in zien, waarbinnen de vrijheid van beweging besloten is.

Het is van zelf sprekend, dat wij van onze afgevaardigden verwachten, dat zij, ook buiten een stembusprogram om, zonder aarzelen in de bres zullen springen, wanneer het behoud der geestelijke goederen, die wij uit 's Heeren hand ontvingen, bedreigd mocht worden, wanneer maatregelen aan de orde komen, die de Christelijke grondslagen van ons volksleven verzwakken of wanneer de stoffelijke volksbelangen onvoldoende behartiging zouden vinden.

Het is evenzeer van zelf sprekend – immers in overeenstemming met ons beginselprogram en niet slechts geldig voor één enkele parlementaire periode – dat zij niets onbeproefd zullen laten om de antirevolutionaire beginselen in Wetgeving en Bestuur te doen doordringen, met name waar het geldt de hoofdproblemen van onzen tijd: *handhaving van het gezag en bevestiging van het Christelijk gezinsleven, bestrijding der talrijke afdwalingen, die de ontkerstening der natie op zoo ontstellende wijze in de hand werken.*

Eenzelfde gedachtengang bepaalt onze houding bij andere gewichtige beginselen, ditmaal niet afzonderlijk vermeld, als: de verhouding van Kerk en Staat en eene wijziging van het kiesrecht in onzen geest. Kwamen deze aangelegenheden, tegen onze verwachting in, aan de orde, dan wijst ons Beginselprogram met genoegzame klaarheid aan, welk standpunt door onze afgevaardigden dient te worden ingenomen.

Aan het koloniale vraagstuk moet ditmaal bijzondere aandacht gewijd worden.

Letten op de voorafgaande overwegingen is het C. C. van oordeel, dat voor de komende parlementaire periode de navolgende samenvatting van de wenschen der A. R. partij aan onze inzichten op voldoende wijze uitdrukking geeft:

IN HET ALGEMEEN:

Een vaste beginselpolitiek vorme den grondslag van geheel onze politieke actie, met name waar het geldt handhaving en bevestiging van de Christelijke grondslagen van ons volksleven. Deze beginselpolitiek blijve rusten op de staatkundige gedachte vervat in art. I van het Program van Beginselen van 1 Januari 1878.

BUITENLANDSCHE ZAKEN.

- a. Handhaving van de zelfstandige positie, welke het Koninkrijk der Nederlanden, onder Gods bestel, in langdurige historische ontwikkeling gekregen heeft.
- b. Krachtige medewerking aan alle maatregelen, die de heerschappij van het recht in het leven der volkeren helpen bevorderen en mitsdien bijdragen tot beteugeling van den oorlog, zoomede aan de pogingen ondernomen om te geraken tot gelijktijdige en wederzijdsche vermindering van bewapening.
- c. Het werk van den Volkenbond op economisch gebied worde krachtig gesteund, opdat mede door multilaterale overeenkomsten de slagboomen, die het handelsverkeer belemmeren, worden weggenomen.

JUSTITIE.

- a. Herstel van het recht der Overheid om den moordenaar aan het leven te straffen.
- b. Krachtiger tegengaan van de invloeden, die de oneerbaarheid bevorderen en de goede zeden kwetsen.
- c. Sneller en doeltreffender procedure tot nakoming van onderhoudsplicht, met name ook van den vader van een natuurlijk kind.¹
- d. Beteugeling van de leugenachtige praktijk om, met behulp eener niet-weersproken beschuldiging van een der beide echtgenooten, te geraken tot huwelijksontbinding met wederzijdsch goedvinden.

BINNENLANDSCHE ZAKEN EN LANDBOUW.

- a. Tegen ontheiliging van den Dag des Heeren worde opgetreden door krachtige bevordering van de Zondagsrust, in het bijzonder met betrekking tot de publieke diensten, de openbare middelen van vervoer, openbare gemakkelijkheden en optochten.

---

¹ Een wetsontwerp met betrekking tot dit onderwerp werd onder dagteekening van 17 December 1928 bij de Staten-Generaal aanhangig gemaakt.

- b. Met inachtneming van ons standpunt, gelijk dit is neergelegd in art. XV van ons Program van Beginselen, worde voorzien in de bestaande leemte van de begrafeniswet; in geen geval mag worden toegelaten, dat de Overheid, in welken vorm ook, de gelegenheid tot crematie bevordere.
  - c. Elke doelmatige gelegenheid worde onzerzijds aangegrepen om tot afschaffing van den opkomstplicht bij de stembus te geraken.
  - d. Aan de bestrijding van het misbruik van sterken drank worde voortdurend aandacht geschonken.
  - e. Naar een betere regeling der pachtovereenkomst worde gestreefd.
  - f. Er worde tegen gewaakt, dat bij de regelingen inzake het middelbaar landbouwonderwijs het bijzonder onderwijs zou worden achtergesteld bij dat der overheid, en bij het lager landbouwonderwijs de scholen op Christelijken grondslag in ongunstiger positie gesteld tegenover de andere.
  - g. In verband met de nog altijd bestaande wisselvalligheid bij den afzet onzer producten van land- en tuinbouw en veehouderij bevordere de Regeering een actieven voorlichtingsdienst.
  - h. Bij de Regeeringsbemoeiingen in zake de emigratie van Nederlanders naar het buitenland worde naast de behartiging van de materieele belangen der emigranten, meer dan tot nu toe geschiedde, ook rekening gehouden met hun geestelijke behoeften.
  - i. Onder vooropstelling, dat elke poging tot reglementeering van het bedrijfsleven in land en tuinbouw zoomede veehouderij met beslistheid moet worden tegengegaan en dat op het stuk der arbeidsbescherming voorts in alle opzichten moet worden rekening gehouden met de eigenaardigheden en de groote variatie, die het bedrijf kenmerken, wordt bescherming van de gehuwde vrouw en van jeugdige personen ten aanzien van den arbeidsduur aanvaard, voor zoover zij niet behooren tot de leden van het gezin, in eigen bedrijf werkzaam.
- Naar bevordering van het organisatieleven worde gestreefd, opdat op den duur de door de Overheid vastgestelde bepalingen vervangen kunnen worden door uit het bedrijf zelf voortgekomen regelingen.

ONDERWIJS.

- a. De gelegenheid tot steun aan het bijzonder hooger onderwijs worde verruimd.
  - b. Naar doorwerking van de financieele gelijkstelling op het terrein van het middelbaar en voorbereidend hooger onderwijs worde gestreefd, onder meerdere vrijheid inzake leerplan en lesrooster.
  - c. Wijziging van de L.O. wet-1920, opdat het beginsel der financieele gelijkstelling zuiverder uitgewerkt worde; meerdere bewegingsvrijheid inzake het leerplan en den lesrooster van de scholen voor algemeen vormend lager onderwijs; bevordering van alles wat er, overeenkomstig den eisch van het gewijzigd Unierapport, toe leiden kan, dat de bijzondere school regel wordt.
- Het verzet tegen uitbreiding van den wettelijken leerplicht blijve gehandhaafd.
- De leerplichtwet vinde, voor wat het 7e leerjaar betreft, zoodanige toepassing, dat leerlingen, welke zes klassen hebben doorloopen, de laagste klas der lagere land- en tuinbouwschool kunnen bezoeken.

- d. Wettelijke regeling van het voorbereidend onderwijs in dien zin, dat de ongelijkheid van behandeling van openbaar en bijzonder voorbereidend onderwijs verdwijne en de opdrijving van kosten zooveel mogelijk worde vermeden.
- e. Het onderwijs van schipperskinderen worde geregeld.
- f. De ontwikkeling van het nijverheidsonderwijs worde door een ruimere toepassing van de Nijverheidsonderwijswet bevorderd; uitvoering van de omtrent het leerlingenwezen in de Nijverheidsonderwijswet voorkomende bepalingen.
- g. Aan den dikwijls buitensporigen of onredelijken druk, dien de verplichte bijdrage in de kosten van het gymnasiaal, middelbaar en nijverheidsonderwijs op z.g. buitengemeenten legt, worde een einde gemaakt.
- h. Het beginsel der financieele gelijkstelling worde ook voor het buitengewoon onderwijs doorgevoerd.

DEFENSIE.

Ter verdediging zoowel van Nederland als van Indië worde een weermacht onderhouden, zooals die uit nationaal en internationaal oogpunt vereischt wordt met besliste afwijzing van eenzijdige nationale ontwapening.

FINANCIËN.

- a. Voortzetting van het financieel beleid der laatste jaren, inzonderheid waar het geldt bevordering ener strikte zuinigheid in den publieken dienst; vermindering van den nog steeds te hoogen belastingdruk met name voor de groote gezinnen, zoodra de mogelijkheid daartoe zich voordoet.
- b. Wijziging van de financieele verhouding tusschen Rijk en Gemeenten waarbij vooral ook gerekend worde met het verschil in draagkracht in de onderscheidene gemeenten van ons vaderland - zonder aantasting van de gemeentelijke autonomie.
- c. Betere regeling of afschaffing der forensenbelasting.
- d. De staatsloterij worde afgeschaft.

WATERSTAAT.

- a. Tegemoetkoming aan de grieven inzake de Zuiderzee-steunwet, c. q. herziening dezer wet.
- b. Ten einde tegemoet te komen aan het tekort in voor land- en tuinbouw of veeteelt geschikte gronden worde eenerzijds de drooglegging der Zuiderzee zoo snel mogelijk voltooid en ten andere de ontwatering van voor ontginning geschikte gronden of voor verbetering vatbare gronden zooveel doenlijk bevorderd.
- c. Inzake den radio-omroep worde aan alle burgers gelijk recht gegund; de beschikbare zendtijd worde naar billijkheid verdeeld tusschen de groote volksgroepen, zooals deze zich zonder Overheidsbemoeiing in omroepverenigingen hebben geconstitueerd.

ARBEID, HANDEL EN NIJVERHEID.

- a. Vooropstellend dat, naar den eisch van het antirevolutionair beginsel de militante tegenstelling tusschen ondernemers en arbeiders moet worden veroordeeld, daarentegen op de gemeenschapsgedachte in onderneming en bedrijf de nadruk behoort te worden gelegd, blijve de eisch voor een betere bedrijfsorganisatie voortdurend voor de aandacht. Voor overijlde stappen om van boven af, door wettelijke maatregelen, een

publiekrechtelijke organisatie van het bedrijf in het leven te roepen, hoede men zich, daar zulk een organisatie uit het leven zelf moet opkomen. De taak der overheid beperke zich daarom voorshands tot een voorzichtige bevordering van wat op natuurlijke wijze groeit. In verband met dit laatste zou kunnen worden overgegaan tot de bindendverklaring van collectieve contracten, althans voor wat betreft de voornaamste bepalingen der arbeidsvoorwaarden.

b. Ter zake van het vraagstuk der arbeidsbescherming en dat der sociale verzekering worden de navolgende voorzieningen wenschelijk geoordeeld:

1e. beteugeling der misstanden in de huisindustrie;

2e. toepassing van de Arbeidswet-1919 op enkele groepen, die er thans nog niet onder vallen;

3e. uitbreiding van de mogelijkheid om bedrijfsregelingen, tot stand gebracht door organisaties van patroons en werklieden, in de plaats te doen treden van wettelijke regelingen;

4e. beperking van den arbeid der gehuwde vrouw;

5e. aanneming en invoering (indien nog niet geschied) der aanhangige ziekwet met dien verstande, dat de regeling voor zwangerschap van de gehuwde vrouw niet op de ongehuwde toepasselijk moet zijn;

6e. meerdere differentiatie van de loonklassen in de invaliditeitswet, zoo eenigszins mogelijk zonder verhooging van de Rijksbijdrage;

7e. maatregelen tot bestrijding der werkloosheid en wettelijke regeling der werkloosheidsverzekering, bedrijfsgewijze en met medezeggenschap van allen, die in de kosten ervan bijdragen;

8e. na invoering der ziekteverzekering meer eenvoud in het beheer van het complex van verzekeringen, óók met het doel de kosten van dat beheer te verlagen.

c. Afschaffing van den vaccinedwang.

d. Regeling van de winkelsluiting bij de wet met sluiting op den Zondag.

KOLONIËN.

a. Uitgaande van de zedelijke roeping, die wij tegenover de overzeesche gewesten te vervullen hebben, worde aan de godsdienstige, zedelijke, intellectueele, cultureele en stoffelijke behoeften der onderscheidene bevolkingsgroepen voortdurend nauwgezette aandacht geschonken.

b. Zonder in het minst te kort te doen aan de ook door ons steeds bepleite grotere staatkundige zelfstandigheid van Nederlandsch-Indië, worde er met zorg tegen gewaakt, dat de voortgaande ontwikkeling van dat beginsel zou leiden tot toestanden, welke aan het doel zelf in den weg staan.

De Nederlandsche leiding in dit ontwikkelingsproces worde daarom door de wetgeving op ondubbelzinnige wijze gewaarborgd en in de uitoefening van het bestuur met klem gehandhaafd.

SAMENVATTING.

Den inhoud van haar Program van Actie in enkele hoofdgedachten saamvattend, voert de A. R. partij den verkiezingsstrijd dus allereerst voor de bewaring van de Christelijke grondslagen van ons volksleven, in overeenstemming met de gedachte, die in Art. I van ons Beginselprogram hare uitdrukking vond, en legt daarbij den nadruk op:

1. het tegenstaan van de invloeden, die de ontkerstening der natie bevorderen;
  2. de noodzakelijkheid van de handhaving van het gezag, zoo hier te lande als in Indië;
  3. de handhaving van ons huwelijksrecht en de beveiliging van het gezinsleven;
  4. de handhaving onzer nationale zelfstandigheid;
  5. de beoefening der sociale gerechtigheid;
- Daarnevens heeft de bevordering der volkswelvaart haar volle aandacht.